

Rode klaver verovert Nederland, vooral vraag

Onstuitbare opmars

Verkoopcijfers duiden op een definitieve doorbraak van de grasklaverteelt in Nederland.

Onder druk van strenge stikstofgebruiksnormen bloeit en groeit vooral de teelt van gras met rode klaver, bij melkveehouders met hoge grasopbrengsten in het bijzonder. Klaver, ook wel de groene motor genoemd, kan ook een rol spelen in de roep om meer biodiversiteit in de monocultuur van Engels raaigras.

tekst **Jelle Feenstra**

bij melkveehouders met hoge grasopbrengst

van de groene motor

Hoeveel het precies is, kan niemand zeggen. Maar dat grasklavermengsels bezig zijn aan een behoorlijke opmars, is zeker. Graszaadverkopers constateren ten opzichte van twee jaar geleden een verdubbeling – of zelfs meer dan dat – van de omzet in grasklavermengsels. ‘Het gaat vooral om de inzaai van rode klavers op maaipercelen’, zegt Hendrik Nagelhoud van DLF.

‘Er wordt niet alleen veel naar klaver gevraagd, het wordt ook veel ingezaaid’, constateert ook productmanager veehouderij Mark de Beer van graszaad-aanbieder Limagrain. ‘De verkoop van klaverzaad is bij ons verdubbeld ten opzichte van 2015, terwijl er daarvoor ook al flink wat groei zat in de afzet van klaver, met name rode klaver. De afzet van witte klaver groeit ook wel, maar minder dan rode klaver.’

Verkoop klaver over de kop

De voornaamste redenen om klaver in te zetten lijken helder: de beperkte stikstofgebruiksruimte en de vraag naar meer ruwvoer wringen. De smakelijke stikstofbinder biedt de oplossing. Klaver is in staat om stikstof uit de lucht om te zetten in voor de plant opneembare stikstof. Het gras in de directe omgeving van klaver profiteert daar enorm van. Daarom wordt klaver ook wel de groene motor voor gras genoemd. Extra meegenomen is dat de continue afgifte van stikstof in het twee-

de deel van het grasseizoen roest voorkomt. Het gras blijft daardoor het hele jaar smakelijk.

‘De honger naar informatie over klaver op studievondens is groot. Bij ons is de omzet in grasklaver al een paar keer over de kop gegaan. De doorbraak van klaver zet nu echt behoorlijk door’, zegt productmanager Edward Ensing van Barenbrug Zaden. Ook Bernard Bles van graveredelaar DSV Zaden ziet steeds meer melkveehouders enthousiast zijn over grasklaver. ‘En dan doel ik vooral op rode klaver in maaipercelen.’

Bles schat dat op minstens 10 procent van alle recent ingezaaide percelen in Nederland inmiddels gras met rode klaver staat. Ensing denkt dat dat percentage aardig klopt. Hij ziet de vraag naar rode klaver vooral groeien bij melkveehouders met hoge grasopbrengsten. ‘Je wilt graag 16 tot 18 procent eiwit uit gras voeren. Maar als je uit dierlijke mest en kunstmest maximaal 320 kilo stikstof mag aanvoeren en je haalt jaarlijks meer dan 14 ton droge stof van het land, dan moet je op een andere manier kracht en stikstof in de grond brengen. Klaver doet dat’, geeft Ensing aan.

Twee ton droge stof meer

Het inmiddels afgelopen project Klaverklimaat van het Louis Bolk Instituut, Barenbrug Zaden en Agrifirm Feed leverde ook een behoorlijke bijdrage aan de groei-

ende populariteit van grasklaver. De twee melkveehouders in het project, Joris Buijs uit Etten-Leur en Tonny Groot Koerkamp uit Harfsen, laten jaar na jaar goede resultaten zien met grasklaver. De verschillen in het project uitgevoerde veldproeven tussen 2012 en 2015 laten die goede resultaten ook zien. Maaibeides met gras en rode klaver leveren op alle fronten meer opbrengst.

Heel concreet: de opbrengstverschillen waren bijna 2 ton droge stof, ruim 220 kg dve en 1100 kvem per hectare per jaar in het voordeel van gras met rode klaver. En dat zonder kunstmest. Terwijl het pure gras circa 150 kilo stikstof uit kunstmest had gekregen. Omgerekend levert deze stikstofbinder door de besparingen op kunstmest en minder eiwitaankoop de melkveehouder een voordeel van circa 400 euro per hectare op (zie kader), zo becijfert het Louis Bolk Instituut. Dan zijn andere voordelen van rode klaver, zoals een beter bodemleven en een betere bodemstructuur door diepere beworteling en minder droogtegevoeligheid, nog niet eens meegerekend.

Vooral voor maaipercelen

Met zulke cijfers zou je denken dat de melkveehouders in Nederland al lang massaal waren overgestapt op rode klaver. Waarom is dat tot op heden nog niet gebeurd? ‘De teelt en de voordelen zijn nog steeds relatief onbekend. En je moet

Louis Bolk Instituut becijfert 396 euro winst per hectare

Het valt niet mee om de economische gevolgen van grasklaverteelt op bedrijfsniveau in beeld te brengen. Het Louis Bolk Instituut deed een poging en gaat bij de berekening uit van de gemiddelde resultaten van de demovelden, historische voederwaardeprijzen en een gemiddeld bedrijf.

Bij een productiestijging van 1,9 ton droge stof per ha met 49 gram vem per kg ds minder, maar 6 gram dve per kg ds meer dan puur gras wordt er circa 1140 kvem en 220 kg dve meer geproduceerd per hectare. Bij een prijs van 13 cent per kvem en 1,09 euro per kg dve is dat circa

393 euro per ha. Per jaar wordt ook minimaal 125 kg kunstmest en drie keer strooien bespaard. Dat is ongeveer 187 euro per ha. Daartegenover staat dat de combinatie gras-rodeklaver gemiddeld slechts vier jaar productief is, terwijl een puur grasperceel misschien wel acht jaar meekan. De inzaaikosten van grasklaver zijn niet alleen hoger, maar kunnen ook over minder jaren verdeeld worden. Netto kost dit 70 euro per ha per jaar extra.

De mestafzetkosten kunnen stijgen, doordat het ruweiwitgehalte in gras-rode klaver hoger is dan in puur gras. Bij

een extra ruweiwitproductie van 816 kg per ha en mestafzetkosten van 1,75 per kg stikstof zouden de mestafzetkosten dan met 114 euro per ha stijgen. In veel gevallen heeft een bedrijf helemaal geen extra kosten: omdat er genoeg grond is of de mestafzet niet door stikstof maar door fosfaat bepaald wordt.

Wanneer uitgegaan wordt van extra mestafzet, bedraagt het economisch voordeel van een geslaagde gras-rode klaverteelt op een gemiddeld bedrijf zo’n 396 euro per ha. Zonder mestafzet kan dat dus nog verder oplopen.

Johan van den Corput: 'In elk perceel gaat de komende jaren grasklaver'

Stikstofbinder, bodemstructuur en worteldiepte. Dat zijn voor melkveehouder Johan van den Corput (49) in het Zeeuwse Schoondijke de drie belangrijkste redenen om al tien jaar grasklaver in te zaaien in een verhouding van 45 kilo graszaad en 5 kilo rode klaver.

Met 260 koeien op 55 hectare land heeft Van den Corput een intensief melkveebedrijf. Grasklaver past daar in zijn ogen heel goed bij. 'Vooral vanwege die worteldiepte. Waar de productie van puur gras in droge periodes in de zomer stagneert, daar groeien de grasklavermengsels gewoon door omdat de klaver vocht omhooghaalt, waar het gras van profiteert.'

Van den Corput haalt in zijn kringloopstudieclub de hoogste ruwvoeropbrengsten. Hij maait om de vijf weken. Opbrengsten van 15 ton droge stof per

hectare op zijn bedrijf zijn niet uitzonderlijk. Opmerkelijk is dat de Zeeuwse melkveehouder zijn grasklaverpercelen niet anders bemest dan andere melkveehouders. De giften van drijfmest en kunstmest smeert hij uit over vier snedes, terwijl alle deskundigen terughoudendheid met drijfmest adviseren en kunstmest op klaver zelfs sterk afraden. Van den Corput haalt de schouders op:

'Ik wil veel opbrengst van het land halen en strooi wel bij. Dat gaat prima, ik zie op mijn percelen nog niet dat het gras de klaver verdringt.' Dat heeft waarschijnlijk ook te maken met de van oorsprong akkerbouwmatig gebruikte grond waar hij op boert. Daardoor is het organische stofgehalte en het stikstofleverend vermogen laag en kan het gewas, ondanks de klaver, er nog wel wat stikstof bij hebben.

Op de 55 hectare zware en calciumrijke kleigrond staat nu 10 hectare mais, 10 hectare puur gras en 35 hectare grasklaver. 'In elk perceel dat de komende jaren aan de beurt komt voor graslandvernieuwing, komt grasklaver', vertelt Van den Corput. En hij overweegt om de mais helemaal uit het bouwplan te halen. 'Gras telen is een kunst, dat moet je zelf doen. Mais kan ik overal zo kopen.'

wel maaipercelen hebben. De haartjes aan rode klaver, de bitterheid en de vertrappingsgevoeligheid maken het gewas ongeschikt voor weidegang', zegt Bles. Hij wijst er verder op dat op percelen met veel onkruiddruk het gewas vanwege de relatieve openheid minder geschikt is.

Sturen op klaveraandeel

Grasklaverspecialist Jan de Wit van het Louis Bolk Instituut wijt de terughou-

dendheid vooral aan de slechte ervaringen met witte klaver in het verleden. 'In de jaren tachtig en negentig werd er veel gras met witte klaver ingezaaid. Op veel percelen overwoekerde witte klaver het gras. In tegenstelling tot witte klaver komt rode klaver amper tot bloei en verspreidt zich niet. Het is eigenlijk een vrij makkelijke teelt, zolang je een paar simpele vuistregels maar goed in acht neemt.' In het kader op pagina 17 zijn de

vuistregels voor een succesvolle teelt op een rij gezet.

Zijn er dan helemaal geen nadelen? Jawel. Uit praktijkervaringen blijkt dat het managen van grasklaver niet heel eenvoudig is. Het management van grasklaver is meer dan alleen maar minder en anders bemesten. Sturen op het gewenste klaveraandeel is moeilijk en moet de ondernemer leren. Een kortere of net een langere stoppel met maaien, wel of

geen stikstofbemesting of alleen kali, het speelt allemaal een rol. Het aandeel klaver in het grasland op peil houden is het moeilijkste.

'Wij ervaren bijvoorbeeld dat melkveehouders het niet kunnen laten om toch behoorlijk kunstmest op grasklaver te strooien. Dat is al vaak een valkuil gebleken voor het verdwijnen van de klaver, zeker op gronden waar al veel organische stof aanwezig is', zegt specialist ruwvoermanagement Sibbe van der Werf van Agrifirm.

De Wit voegt toe: 'De truc is om de groei van het gewas dat tekortkomt, te stimuleren. Als er te veel gras staat en te weinig klaver, moet je wat dieper maaien, waardoor de klaver een groeivoorsprong krijgt. En ik adviseer om minimaal één keer per jaar een zwaardere snede te laten staan, waardoor de rode klaver de tijd krijgt om de wortelreserves aan te vullen. Te vaak lichte snedes maaien is funest voor het aandeel rode klaver.'

Biodiversiteit boost

Een ander aandachtspunt is dat rode klaver gevoelig is voor structuurverslechtering door veelvuldig berijden met zware machines. Op de kopeinden van een perceel zie je de rode klaver daardoor ook vaak het eerst verdwijnen. 'Het is het best om zo weinig mogelijk met de zodebester of andere zware machines op de kopeinden te komen of daar met de bandenspanning rekening mee houden', adviseert De Wit. 'Er zijn veehouders die al

iets witte klaver meezaaien om de open plekken op te vullen. Witte klaver verdwijnt bij vaak berijden namelijk niet.'

De komende jaren kan ook de politieke en maatschappelijk roep om meer biodiversiteit voor een boost in de klaverteelt gaan zorgen. 'Biodiversiteit moeten we niet zoeken in oude grasmatten met slechte grassen, boterbloemen en zuring, maar in bijvoorbeeld klaver. Dat levert én de maatschappij én de melkveehouder wat op', denkt Ensing.

Monoteelt als derde gewas

Een andere trend is de opkomst van rode klaver als monoteelt op melkveebedrijven. Door de aanpaste derogatiewetgeving en de gewasdiversificatie in het nieuwe GLB moeten veel veehouders een deel van hun snijmaisteelt vervangen door een ander gewas, het zogeheten derde gewas. Een toenemend aantal veehouders kiest voor rode klaver en kuilt die vervolgens met gras in. 'Tegelijk maaien met gras en dan mengen geeft ook een eiwitrijke kuil. Dit is in opmars, ook omdat rode klaver zo goed is voor de grondstructuur', zegt Bernard Bles. Nagelhoud adviseert melkveehouders om een meerjarig bouwplan te maken, zodat het optimale rendement uit gras, mais en de combinatie met andere eiwitteelten kan worden gehaald. 'Zo is een roulatieteelt met twee jaar mais en drie jaar grasklaver een prima optie om de algehele bodemvruchtbaarheid van de percelen op peil te houden.'

De voordelen van klaver

- Klaver is een 'groene motor' voor het gras, via het binnenhalen van stikstof, en daarmee eiwit voor een goede melkproductie.
- Het zorgt voor minder roestvorming van het gras, een betere smakelijkheid, een betere verteerbaarheid en een hogere voederwaarde.
- Klaver zorgt voor een hogere opbrengst.
- Klaver is de basis van meer en gezondere melk (meervoudige onverzadigde vetzuren).
- Het is goed voor de bodemstructuur, de bodemvruchtbaarheid en het bodemleven.
- Het vormt meer organische stof.
- Het zorgt voor meer biodiversiteit.

Vuistregels voor succesvolle grasklaverteelt

- De grond moet een minimale pH hebben van 5,2, streefwaarde 5,5.
- Er moet een goede calciumbeschikbaarheid zijn, ook bij een hoge pH.
- De fosfaat- en kalistoestand moeten voldoende zijn.
- Bij inzaai in het najaar is een beperkte mestgift nodig.
- Er moet een goede ontwatering zijn; klaver kan niet tegen natte voeten.
- Veel stikstof in de bodem beïnvloedt de klaverontwikkeling nadelig.
- Gebruik standvastige rassen.
- Maai minimaal één keer per jaar een zware snede.

